

Õiguskantsler

Riigikohtu esimees Priit Pikamäe
Riigikohus
kantselei@riigikohus.ee

Teie 12.03.2014 nr 4-3-51-14

Meie 03.04.2014 nr 9-2/140436/1401520

**Arvamus põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluses
Justiitsministri 30.11.2000 määruse nr 72 „Vangla sisekorraeeskiri“ § 6 lõike 6
põhiseaduspärasus**

Austatud Riigikohtu esimees

Pöördusite minu poole arvamuse saamiseks justiitsministri 30.11.2000 määruse nr 72 „Vangla sisekorraeeskiri“ (VSKE) § 6 lõike 6 kuni 31.12.2013 kehtinud redaktsiooni põhiseaduspärasuse kohta (põhiseaduslikkuse järelevalve asi nr 3-4-1-9-14). Nimelt jättis Tartu Halduskohus 11.03.2014 kohtuotsusega haldusasjas nr 3-13-1885 kohaldamata ning tunnistas Eesti Vabariigi põhiseadusega (PS) vastuolus olevaks kuni 31.12.2013 kehtinud VSKE § 6 lg 6, milles see nägi ette, et kinnipeetava isiklik ruum peab kambris olema vähemalt 2,5 m², aga võib olla väiksem kui 3 m².

Analüüsinud nimetatud küsimust ja tuginedes 04.07.2013 justiitsministrile saadetud märgukirjale¹, leian, et:

kuni 31.12.2013 kehtinud VSKE § 6 lõige 6 on vastuolus Eesti Vabariigi põhiseaduse §-dega 10 ja 18, kuna kõnealune säte nägi ette, et kinnipeetava isiklik ruum peab kambris olema vähemalt 2,5 m².

Järgnevalt põhjendan oma seisukohta lähemalt ja tuginen seejuures viidatud märgukirjale, mille koostasid kõnealuses küsimuses justiitsministrile. Märgukirjas leidsin samuti, et kuni 31.12.2013 kehtinud VSKE § 6 lõige 6 on vastuolus Eesti Vabariigi põhiseaduse §-dega 10 ja 18 ning ka vangistusseaduse § 4¹ lõikega 1. Seetõttu tegin justiitsministrile ettepaneku muuta peale uue Tallinna Vangla valmimist või hiljemalt 01.01.2017² VSKE § 6 lõiget 6 ja sätestada kinnipeetavale toas või kambris ette nähtud minimaalseks põrandapinna määraks 4 m². Minu taolise ettepaneku tingis asjaolu, et menetluse käigus oli justiitsminister kehtestamas kõnealuse määruse uut redaktsiooni (hetkel kehtival kujul), millega tõsteti kinnipeetavale kambris ettenähtud põrandapinda kolme ruutmeetrit.

¹ Õiguskantsleri 04.07.2013 kiri nr 6-3/121666/1303045. Kättesaadav arvutivõrgus: http://oiguskantsler.ee/sites/default/files/field_document2/6iguskantsleri_margukiri_vske_ss_6_lg_6_kooskola_ps-ga_kinnipeetava_kambri_porandapinna_suurus.pdf

² Vanglateenistuse veebileheküljel (<http://www.vangla.ee/47540>) on märgitud, et plaanide järgi valmib uus Tallinna Vangla hiljemalt 2017. aastaks.

Ühtlasi teatan, et ei taotle asja lahendamist suulises menetluses.

I Kokkuvõte asjaoludest ja senisest menetluse käigust

1. V.T. (edaspidi ka kaebaja) palus 09.06.2013 kahju hüvitamise taotluses Tallinna Vanglalt hüvitada talle tekitatud mittevaraline kahju. V.T. leidis, et ajavahemikel 24.10.2008 kuni 26.07.2011 ja 23.04.2013 kuni 07.05.2013 ei tagatud talle piisavat elamispinda ja jalutusvõimalust, millega alandati tema inimväärikust. Kaebaja leidis, et õiglane hüvitis oleks 5000 eurot.

2. Tallinna Vangla 08.08.2013 otsusega nr 5-18/13/20125-2 tagastati kahju hüvitamise taotlus läbivaatamatult osas, milles V.T. taotles kahju hüvitamist ajavahemiku 24.10.2008 kuni 10.06.2010 eest, kuna selles osas oli ta mööda lasknud kahjunõude esitamise tähtaja ning puudusid alused tähtaja ennistamiseks. Ülejäänud osas jäeti kahju hüvitamise taotlus rahuldamata.

3. V.T. esitas 08.09.2013 Tartu Halduskohtule kaebuse, milles palus Tallinna Vanglalt välja mõista mittevaralise kahju hüvitisena 10 000 eurot piisava elamispinna tagamata jätmise eest ajavahemikel 24.10.2008 kuni 26.07.2011 ja 23.04.2013 kuni 07.05.2013, tunnistada VSKE § 6 lg 6 Eesti Vabariigi põhiseadusega vastuolus olevaks ja kehtetuks ja jätta see kohaldamata ning tuvastada, et VSKE § 6 lg 6 on vastuolus Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni (EIÕK) art-ga 3 ja seda täpsustavate Euroopa Inimõiguste Kohtu (EIK) lahenditega.

4. V.T. märkis, et taotluse tagastamine vangla poolt ajavahemiku 24.10.2008 kuni 10.06.2010 osas oli õigusvastane. V.T. hinnangul hakkas ajavahemikul 24.10.2008 kuni 26.07.2011 tekitatud kahju hüvitamise nõude esitamise tähtaeg kulgema 27.07.2011, mil V.T. paigutati ümber Viru Vanglasse. Järelikult oli V.T. kahju hüvitamise nõue tähtaegne.

5. V.T. väitel oli talle Tallinna Vanglas viibimise ajal ette nähtud põrandapinna suurus 2,65-3,06 m². V.T. rõhutas, et sellel pinnal asus ka kambri sisustus ja tualett. Vaba põrandapinda jäi kaebajale 1 m² või vähem. Sellistes tingimustes tuli kaebajal viibida üle 2,6 aasta. Kaebajal oli võimalik värskes õhus viibida ainult üks tund ööpäevas, jalutades kõrgete betoonseintega boksis, mille suurus oli 15 m² ja mida tuli jagada veel viie kinnipeetavaga. Ülejäänud 23 tundi pidi kaebaja veetma ülerahvastatud ja lukustatud kambris. Sellistes tingimustes hoidmisega rikkus Tallinna Vangla kaebaja inimväärikust.

6. Tartu Halduskohtu 11.11.2013 määrusega tagastati halduskohtumenetluse seadustiku (HKMS) § 121 lg 1 p 2 alusel kaebus nõude osas tuvastada, et kuni 31.12.2013 kehtinud VSKE § 6 lg 6 on vastuolus EIÕK art-ga 3 ja seda täpsustavate EIK-i lahenditega, sest sellise nõude esitamine ei ole halduskohtumenetluse seadustiku kohaselt lubatav. Tartu Halduskohtu 12.11.2013 määrusega võeti kaebus ülejäänud osas menetlusse.

7. 11.03.2014 otsuses nr 3-13-1885 tunnistas Tartu Halduskohus põhiseadusvastaseks ja jättis kohaldamata kuni 31.12.2013 kehtinud VSKE § 6 lg 6 osas, milles see nägi ette, et kinnipeetava isiklik ruum peab kambris olema vähemalt 2,5 m², aga võib olla väiksem kui 3 m² ning edastas otsuse Riigikohtule põhiseaduslikkuse järelevalve menetluse algatamiseks.

II Vaidlustatud säte

8. Kuni 31.12.2013 kehtinud justiitsministri 30.11.2000 määrus nr 72 „Vangla sisekorraeskiri“

9. „§ 6 Kinnipeetava vanglasisene paigutamine

[---]

(6) Kinnipeetavale on toas või kambris ette nähtud vähemalt 2,5 m² põrandapinda.“

III Õiguskantsleri seisukoht

3.1 Normikontrolli lubatavus – vaidlustatud sätte asjassepuutuvus³

10. Antud põhiseaduslikkuse järelevalve kohtuasja lähtekohaks on asjaolu, et kuni 31.12.2013 kehtinud VSke § 6 lg 6 nägi ette, et kinnipeetava isiklik ruum peab kambris olema vähemalt 2,5 m², aga võib olla väiksem kui 3 m². Teisisõnu lubas kõnealune säte pidada isikut kinni kambris, kus isikule on tagatud põrandapinda vähem kui 3 m². Samas määratles kuni 31.12.2013 kehtinud VSke § 6 lg 6 vaid minimaalse põrandapinna suuruse ning kohustas vanglateenistust tagama kinnipeetavale kambri põrandapinda 2,5 m² või enam (sh ka enam kui 3 m²). Arvestades põhiseaduslikkuse järelevalve menetluse käivitanud kohtu kohtuotsuses olevate argumentidega ja allpool toodud põhistustega, võib pidada probleemseks ennekõike kuni 31.12.2013 kehtinud VSke § 6 lõiget 6 osas, mis võimaldas vanglateenistusel hoida kinnipeetavat kambris, kus kinnipeetava kohta on põrandapinda 2,5 m²-3 m². Kui vaidlustatud säte osutuks viimatinimetatud osas põhiseadusega vastuolus olevaks, ei oleks olnud vanglateenistusel sättest tulenevat õigustust hoida V.T.-d (ja ka teisi kinnipeetavaid) oludes, kus iga kinnipeetava kohta oleks kambris üle 2,5 m², ent vähem kui 3 m² põrandapinda. **Seega on vaidlustatud säte asjassepuutuv osas, milles see võimaldas vanglateenistusel tagada kinnipeetavale kambris põrandapinda vahemikus 2,5 m²-3 m².**

3.2 Normikontrolli põhjendatus

11. Pean esmalt vajalikuks peatuda inimväärikuse mõistel, mis on vahetult seotud kinnipidamistingimustega.

12. PS § 10 sätestab, et põhiseaduse II peatükis loetletud õigused, vabadused ja kohustused ei välista muid õigusi, vabadusi ega kohustusi, mis tulenevad põhiseaduse mõttest või on sellega kooskõlas ja vastavad inimväärikuse ning sotsiaalse ja demokraatliku õigusriigi põhimõtetele. PS § 18 lause 1 kohaselt ei tohi kedagi piinata, julmalt või väärikust alandavalt kohelda ega karistada.

13. EIÕK art 3 sätestab, et kedagi ei või piinata ega ebainimlikult või alandavalt kohelda ega karistada. Õiguskirjanduses viidatakse, et PS § 18 lause 1 ja EIÕK art 3 sisu on mõningasest sõnastuslikust erinevusest olenemata sama.⁴

³ Säte, mille põhiseaduspärasust Riigikohus põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluses hindab, peab olema põhivaidluse lahendamisel asjassepuutuv. Norm on asjassepuutuv siis, kui kohus peaks asja lahendades otsustama selle kehtetuse korral teisiti kui selle kehtivuse korral. Lisaks on Riigikohtul õigus ja kohustus kontrollida, kas kohtule esitatud kaebus oli menetlusnormide kohaselt lubatav (RKÜKo 08.06.2009, nr 3-4-1-7-08, p 23), kas otsustava tähtsusega õigusnormi leidmiseks on kohus tuvastanud asja lahendamiseks olulise tähtsusega asjaolud (RKPJKm 09.09.2008, nr 3-4-1-15-08, p 17) ning kas konkreetse normikontrolli algatanud kohus on õigesti tõlgendanud põhiseadusvastaseks tunnistatud normi (RKPJKo 31.03.2011, nr 3-4-1-19-10, p 23).

14. Õiguskirjanduses on leitud, et inimväärikuse mõistet üheselt defineerida on keeruline, kuid on asutud seisukohale, et inimväärikuse põhimõtte kohustab riiki kohtlema isikut subjektina. Levinud on n-ö negatiivne inimväärikuse definitsioon, mille kohaselt keelab inimväärikus muuta isikut riigivõimu objektiks.⁵

15. Piinamise, ebainimliku või alandava kohtlemise ja karistamise keeld on üks demokraatliku ühiskonna kõige fundamentaalsemaid väärtusi, mis on absoluutne õigus ja keeld, millest põhiseadus ega rahvusvaheline õigus ei luba mingeid erandeid.⁶ Õigus mitte olla piinatud, julmalt ega inimväärikust alandavalt koheldud ning karistatud toob avalikule võimule kaasa esiteks negatiivse kohustuse hoiduda igasugustest sammudest, mis võiks olla käsitletavad piinamise, julmuse või alandamisena, ning teiseks positiivse kohustuse astuda samme selleks, et hoida ära igasugused võimalikud piinamisjuhtumid, või kui need on ilmnunud, siis rakendada kõik meetmeid toimuva väljaselgitamiseks ning süüdlaste karistamiseks.⁷

16. Riigikohus on rõhutanud, et inimväärikus on põhiõiguste alus ning põhiõiguste ja -vabaduste kaitse eesmärk. Õigus inimväärikale kohtlemisele laieneb igauhele, s.h kinnipeetavatele.⁸

17. Inimväärikus on osa põhiõiguste olemusest ning seda tuleb austada ja kaitsta. PS § 14 järgi on põhiõiguste järgimise kohustus pandud riigivõimule. Seega ka vanglale ja Justiitsministeeriumile. Mis tähendab, et kinnipeetava inimväärikust tuleb tagada vangistuse vältel ning vangla peab hoiduma tegevustest, mis inimväärikust alandaksid aga samuti peab justiitsminister õigusnormide kehtestamisel arvestama inimväärikuse ja selle kaitse põhimõttega.

18. Arvestades, et PS § 18 lauses 1 ja EIÕK artiklis 3 sätestatud põhiõigused on kattuvad, on minu hinnangul põhjendatud PS § 18 lõikes 1 sätestatud põhiõiguse rikkumise tuvastamiseks sarnaselt EIK praktikale analüüsida, kas avaliku võimu tegevus on saavutanud teatava taseme (ületab kriitilise piiri). EIK on EIÕK artiklis 3 sisalduvate õiguste osas sedastanud, et väärkohtlemine peab konventsiooni artikkel 3 toimealasse kuulumiseks olema vähemalt teatud minimaalse raskusastmega. Minimaalse raskusastme hindamine sõltub kõigist juhtumi asjaoludest: vastava kohtlemise kestvus, selle mõju füüsilisele või vaimsele seisundile, mõnedel juhtudel ka ohvri soost, vanusest ja tervises seisundist.⁹ Raskusastme hindamine on fakti ja asjaolude küsimus. Iga üksikut juhtu tuleb alati hinnata eraldi ning isiku, tingimuste ja asjaolude kogumis, seejuures kaasaegsete väärtus- ja elutingimuste ning arusaamiste kontekstis.¹⁰

19. Antud juhul ei ole kõne all konkreetne vanglateenistuse tegevus üksikjuhtumil, vaid see, kas õigusnorm, mis teatavaks tegevuseks loa annab (andis), on abstraktselt kooskõlas inimväärikuse austamise põhimõttega. Õigusnormi kooskõla kontrollimisel inimväärika kohtlemise nõudega tuleb analüüsida, kas kontrollitav norm iseenesest annab riigivõimule sellise volituse, mille rakendamisel kaasneks isiku inimväärikuse alandamine. Mõõnan, et kontrollides kuni 31.12.2013 kehtinud VSKE § 6 lõikes 6 sätestatud minimaalse põrandapinna nõude vastavust

⁴ Vt R. Maruste. Kommentaarid §-le 18. – Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. 2012, § 18 komm 1. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.pohiseadus.ee/ptk-2/pg-18/>.

⁵ M. Ernits. Kommentaarid §-le 10. – Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. 2012, § 10 komm 3.1. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.pohiseadus.ee/ptk-2/pg-10/>.

⁶ R. Maruste. Kommentaarid §-le 18. – Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. 2012, § 18 komm 1. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.pohiseadus.ee/ptk-2/pg-18/>.

⁷ R. Maruste. Kommentaarid §-le 18. – Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. 2012, § 18 komm 6. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.pohiseadus.ee/ptk-2/pg-18/>.

⁸ RKHKo 22.03.2006, nr 3-3-1-2-06, p 10.

⁹ Euroopa Inimõiguste Kohtu 30.06.2008 otsus asjas nr 22978/05, Gäfgen vs. Saksamaa.

¹⁰ R. Maruste. Konstitutsionalism ning põhiõiguste ja -vabaduste kaitse. Tallinn 2004, lk 337.

inimväärika kohtlemise kohustusele, ei saa täielikult tähelepanuta jätta muude kinnipidamistingimuste kogumit, kuid arvestada tuleb seda, et ülejäänud head tingimused ei kompenseeri täielikult ülemäära väikest kambri põrandapinda. Seetõttu on vajalik välja selgitada, milline on kinnipeetavale ettenähtud põrandapind kambris, mis teisi kinnipidamistingimusi arvestamata kujutaks ka iseseisvalt inimväärika kohtlemise nõude rikkumist.

20. Osutan EIK otsusele asjas *Labzov vs. Venemaa*, kus kohus pani olulise rõhu just kambri suurusele ja leidis, et asjaolu, et kinnipeetav pidi elama, magama ja kasutama tualetti kambris, kus tal oli põrandapinda alla 1 m², alandas inimväärikust ja tõi kaasa EIÕK artikkel 3 rikkumise.¹¹ Viitan ka asjale *Kalashnikov vs. Venemaa*, kus kohus leidis, et 0,9-1,9 m² isiku kohta tekitab iseenesest juba probleemi EIÕK artikli 3 kohaselt.¹² Asjas *Salakhutdinov vs. Venemaa* oli Venemaal samuti 2,5 m² nõue õigusaktides sätestatud, kuid EIK leidis, et tingimused, kus seitsme kuu vältel oli isikul ruumi varieeruvalt 1,5-4,2 m² (sealt võttis veel põrandapinda mööbel, kraanikauss ja tualett) ning kus isik pidi viibima 23 tundi ööpäevas, olid juba iseenesest ebainimlikuks ja alandavaks kohtlemiseks ehk EIÕK artikliga 3 vastuolus.¹³ Samuti lahend *Blejușcă vs. Rumeenia*, kus kohus leidis, et kinnipeetavale ettenähtud põrandapind kambris, mis jääb alla 3 m², on iseenesest inimväärikuse põhimõtte rikkumine.¹⁴ Ainuüksi kambri vähese põrandapinna tõttu on kohus tuvastanud EIÕK artikli 3 rikkumist veel mitmes varasemas lahendis¹⁵, sh asjas *Tunis vs. Eesti*, kus EIK rõhutas, et kuigi kambrites, kus on mitu kinnipeetavat, on soovitatav isiklik kambripind vähemalt 4 m², siis EIKi senise praktika kohaselt on olukord, kus kinnipeetaval on vähem kui 3 m² põrandapinda, juba iseenesest EIÕK artikli 3 rikkumise tuvastamise aluseks.¹⁶

21. Nimetatud otsuste valguses tuleb tõdeda, et VSke § 6 lõige 6 selle kuni 31.12.2013 kehtinud redaktsioonis, mis võimaldas pidada vanglateenistusel kinnipeetavat kambris, kus talle oli ette nähtud 2,5 m²-3 m² põrandapinda kambris kinnipeetava kohta, võimaldab EIK praktika kohaselt kohtlemist, mis kujutab endast EIÕK artikli 3 rikkumist ning on seetõttu vastuolus PS § 18 lauses 1 ja EIÕK artiklis 3 sisalduva inimväärikust alandava kohtlemise keeluga.

22. Nagu eelnevalt tõdesin on mõnel juhul EIK lahendi tegemisel hinnanud põrandapinnale lisaks ka muid kinnipidamistingimusi, et kujundada oma veendumust EIÕK artikli 3 rikkumise osas.

¹¹ Euroopa Inimõiguste Kohtu 16.06.2005 otsus asjas nr 62208/00, *Labzov vs. Venemaa*.

¹² Euroopa Inimõiguste Kohtu 15.07.2002 otsus asjas nr 47095/99, *Kalashnikov vs. Venemaa*, p 97: „The figures submitted suggest that that any given time there was 0,9-1,9 m² of space per inmate in the applicant's cell. Thus, in the Court's view, the cell was continuously, severely overcrowded. This state of affairs in itself raises an issue under Article 3 of the Convention.“

¹³ Euroopa Inimõiguste Kohtu 11.02.2010 otsus asjas nr 43589/02, *Salakhutdinov vs. Venemaa*, p 79: „As regards the applicant's argument concerning severe overcrowding, the Court notes that even if the number of inmates had never exceeded the designed capacity of the cells, the conditions in the prison were extremely cramped. According to the Government's submissions, the applicant was held in two cells, one of which allowed 2,5 square metres per inmate and another 4,36 square metres. It is noted that the national authorities did not indicate the exact period of the applicant's detention in each cell. Furthermore, they did not specify what furnishings, apart from a lavatory and a sink, was installed in the cells. Assuming that there were certain other items of equipment which took up space, it can be concluded that the actual living area was so small as to constitute a violation of Article 3 of the Convention.“

¹⁴ Euroopa Inimõiguste Kohtu 19.03.2013 otsus asjas nr 7910/10, *Blejușcă vs. Rumeenia*, p 37-46. Vt ka Euroopa Inimõiguste Kohtu 01.06.2010 otsus asjas nr 14262/03, *Răcăreanu vs. Rumeenia*, p 49-52.

¹⁵ Euroopa Inimõiguste Kohtu 09.10.2008 otsus asjas nr 62936/00, *Moiseyev vs. Venemaa* (kambripinda kinnipeetava kohta 2,6-4 m²); Euroopa Inimõiguste Kohtu 06.12.2007 otsus asjas nr 25664/05, *Lind vs. Venemaa* (kambripinda kinnipeetava kohta alla 3 m²); Euroopa Inimõiguste Kohtu 20.01.2005 otsus asjas nr 63378/00, *Mayzit vs. Venemaa* (kambripinda kinnipeetava kohta ca 2 m²).

¹⁶ Euroopa Inimõiguste Kohtu 19.12.2013 otsus asjas nr 429/12, *Tunis vs. Eesti*.

23. Justiitsminister on mulle kinnitanud¹⁷, et Eesti vanglate kinnipidamistingimused on vähemalt rahuldaval tasemel – kambrid vastavad üldjuhul sisustuse ja olmetingimuste osas õigusaktides ettenähtud nõuetele, kinnipeetaval on võimalus viibida vangla päevakavas ettenähtud ajal väljaspool kambrit, tegeleda taasühiskonnastavate tegevustega, viibida värskes õhus jne. Kambrivälise tegevusega seondvalt viitan ÜRO kinnipeetavate kohtlemise miinimumnõuete punktile 10.¹⁸ Antud norm nõuab esmapilgul küll kinnipeetava tervise seisukohalt adekvaatse suurusega põrandapinna tagamist, kuid kõnealuse ÜRO dokumendi kommentaaride kohaselt sõltub kambris ettenähtud põrandapind muuhulgas sellest, millise ajahulga ööpäevast peab kinnipeetav kambris viibima.¹⁹ Ka EIK on leidnud, et kitsaid tingimusi aitab muuta vastuvõetavamaks see, kui isikul on võimalus liikuda piisavalt väljaspool kambrit.²⁰ Eesti vanglates on kodukorras sätestatud ajal võimalik kinnipeetaval viibida väljaspool kambrit. Kindlasti on kambrivälist aega vähem nt eelvangistuses viibivatel isikutel ning seetõttu on kinnipidamistingimuste kogumi hindamisel suurem rõhk just kambri põrandapinnal, kuna isik viibib suure tõenäosusega 23 tundi ööpäevast oma kambris.²¹

24. Kuigi EIK on oma praktikas pidanud inimväärikuse iseseisvaks riiveks üldiselt kambri pindala alla 3 m² isiku kohta, siis inimväärikuse seisukohalt sobivat põrandapinnamäära kohus järjekindlalt väljendanud ei ole, vaid on tuginenud Piinamise ja Ebainimliku või Alandava Kohtlemise või Karistamise Tõkestamise Euroopa Komitee (CPT) seisukohtadele – standarditele²² ja visiitide raportitele. CPT standardid on vangistuse eeskirjad, millele viidatakse nt ka Euroopa Nõukogu Ministrite Komitee soovitusel Rec(2006)2 „Euroopa vanglareeglistiku“ kohta²³ (EVR) preambulis. Standardid ei ole juriidiliselt siduvad, kuid neis sisalduvat kasutab CPT vanglate kontrollimise ühe alusena. Küll aga võtab EIK CPT raporteid aluseks kui ühte tõendusmaterjali vanglates valitsevate tingimuste kohta.²⁴ Näiteks on EIK CPT seisukohti kajastanud lahendis on Ostrovar vs. Moldova ja viidanud 4 m²-le kui aktsepteeritavale normile

¹⁷ Justiitsministri 13.02.2013 kiri nr 10-2/13-1367.

¹⁸ Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners. Adopted by the First United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders, held at Geneva in 1955, and approved by the Economic and Social Council by its resolutions 663 C (XXIV) of 31 July 1957 and 2076 (LXII) of 13 May 1977. Lk 2, p 10: „All accommodation provided for the use of prisoners and in particular all sleeping accommodation shall meet all requirements of health, due regard being paid to climatic conditions and particularly to cubic content of air, minimum floor space, lighting, heating and ventilation“. Kättesaadav arvutivõrgus: http://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/UN_Standard_Minimum_Rules_for_the_Treatment_of_Prisoners.pdf

¹⁹ Notes and comments on the United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners. Lk 8-9, kommentaar reeglile nr 10. Kättesaadav arvutivõrgus: https://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:01e-g-HpvRAJ:www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/AGMs/Notes_and_comments-1250048-DMU_version.pdf+un+rules+prisoners+comments&hl=et&gl=ee&pid=bl&srcid=ADGEESjWd9sH24lDsPThPei0JNPrANZupHUAUgVC4j1kz_pH3BwRlzuOWMve00rMMdEfMIP9orF7W0JC2o_ArZ5sln1DhaRYFUKtIj0SkhVc_jddsND5dnnC7nNMhOwoDZ0NVYHAS2Cl&sig=AHIEtbQAHlwhEq3Bra-nBIPLgQYOHfFrZA.

²⁰ Euroopa Inimõiguste Kohtu 24.07.2001 otsus asjas nr 44558/98, Valašinas vs. Leedu, p 107: „While the space allocated for the applicant in the dormitories in Sections 13 and 21 of the wing was, respectively, about 2,7 and 3,2 sq. m, the dormitories themselves measured 86,5 and 55,3 sq. m and did not lack light or air. Furthermore, there was no limitation on the applicant's moving about within the whole wing or the courtyard from wake-up until lock-in times. Therefore, the scarce space in relative terms was compensated for by the large size in absolute terms of the dormitories, as well as the freedom of movement allowed.“

²¹ Eelvangistuse tingimuste osas olen 07.01.2014 teinud Riigikogule ettepaneku nr 24: „Vangistusseaduse § 90 lõike 3 lause 1 ja lõike 5 põhiseaduspärasus“. Kättesaadav arvutivõrgus: http://oiguskantsler.ee/sites/default/files/field_document2/6iguskantsleri_ettepanek_nr_24_riigikogule_vahistatu_lii_kumisvabadus_ja_suhtlemisvoimalus_teiste_vahistatutega.pdf

²² CPT Standards. CPT/Inf/E (2002) 1 - Rev. 2010 English, lk 8 p 43. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.cpt.coe.int/en/documents/eng-standards.pdf>.

²³ Recommendation Rec(2006)2 of the Committee of Ministers to member states on the European Prison Rules. Kättesaadav arvutivõrgus: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=955747>.

²⁴ M.Olesk. Inim- ja põhiõiguse vanglas. Euroopa vangistusõiguse põhimõtted. Vanglaametniku baasõppe õpik III osa. Tallinn, Justiitsministeerium 2010, lk 51.

isiku kohta juhul, kui isikud viibivad kambris mitmekesi.²⁵ Asjas *Kalashnikov vs. Venemaa* on EIK viidanud CPT seisukohtadele, milles loetakse aktsepteeritavaks ruumiks 7 m² isiku kohta.²⁶ Asjas *Răcăreanu vs. Rumeenia* tuvastas kohus vangla ülerahvastuse muuhulgas CPT raportile tuginedes.²⁷

25. CPT on Eesti visiitide raportites esile toonud kinnipeetavate kambrivälise tegevuse puudulikkust.²⁸ Sama olen rõhutanud ka oma kontrollkäikude kokkuvõtetes.²⁹ Arvestades Eesti vanglate kinnipidamistingimusi (sh tõenäoliselt ka kambris veedetud aja hulka), leidis CPT viimase avalikustatud Eesti visiidi raportis, et kuni 31.12.2013 kehtinud VSKE § 6 lõikes 6 sätestatud põrandapinna miinimumäär ei ole vastuvõetav ning kõnealust normi tuleb võimalikult kiiresti muuta (tõsta kinnipeetavale kambris ettenähtud põrandapinna miinimummäära).³⁰ Alla 4 m² määratud minimaalse põrandapinna probleemst kinnipeetava kohta kambris on CPT rõhutanud ka teiste riikide puhul,³¹ kusjuures Bulgaaria raportis on CPT pidanud ca 2 m² põrandapinda kinnipeetava kohta juba iseenesest inimväärikust alandavaks.³²

26. ÜRO Piinamisvastase Komitee Eesti 5. perioodilise raporti punktis 17b on samuti tehtud Eestile ettepanek astuda samme selleks, et kinnipeetavatele oleks kambris tagatud rahvusvahelistele standarditele vastavalt 4 m² põrandapinda.³³

²⁵ Euroopa Inimõiguste Kohtu 15.02.2006 otsus asjas nr 35207/03, *Ostrovar vs. Moldova* p 58-60 ja 80-82.

²⁶ Euroopa Inimõiguste Kohtu 15.10.2002 otsus asjas nr 47095/99, *Kalashnikov vs. Venemaa*, p 97.

²⁷ Euroopa Inimõiguste Kohtu 01.06.2010 otsus asjas nr 14262/03, *Răcăreanu vs. Rumeenia*, p 33 ja 49.

²⁸ Report to the Estonian Government on the visit to Estonia carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 9 to 18 May 2007, p 70. Kättesaadav arvutivõrgus: http://www.cpt.coe.int/documents/est/2011-15-inf-eng.htm#_Toc187546654. Report to the Estonian Government on the visit to Estonia carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 23 to 30 September 2003, p 56. Kättesaadav arvutivõrgus: http://www.cpt.coe.int/documents/est/2005-06-inf-eng.htm#_Toc70225569.

²⁹ Õiguskantsleri 16.04.2008 kiri nr 7-7/080046/0802739 ja sellele lisatud õiguskantsleri kontrollkäigu kokkuvõte Tallinna Vanglasse 2008. Õiguskantsleri 10.02.2009 kiri nr 7-7/081558/0900728 ja sellele lisatud õiguskantsleri kontrollkäigu kokkuvõte Viru Vanglasse.

³⁰ Report to the Estonian Government on the visit to Estonia carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 9 to 18 May 2007, p 53: „The delegation was informed by representatives of the Ministry of Justice that, at the time of the visit, the total number of prisoners being held in Estonian prisons was 4,067, the official capacity being 4,500 places. It was pointed out that the latter capacity was calculated on the basis of 2,5 m² of living space per prisoner, in accordance with the Internal Rules of Prison of the Ministry of Justice, but that in practice the situation was somewhat more favourable in most establishments (which offered, as a general rule, some 3 m² per prisoner). The CPT wishes to emphasise that these standards do not offer a satisfactory amount of living space. The Committee therefore recommends that the above-mentioned legal standard be raised as soon as possible, so as to guarantee at least 4 m² per prisoner in multiple-occupancy cells, and that official capacities and occupancy levels of cells in Estonian prisons be revised accordingly.“ Kättesaadav arvutivõrgus: http://www.cpt.coe.int/documents/est/2011-15-inf-eng.htm#_Toc187546654.

³¹ Nt Report to the Russian Government on the visit to the North Caucasian region of the Russian Federation carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 27 April to 6 May 2011, p 56. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.cpt.coe.int/documents/rus/2013-01-inf-eng.htm>; Report to the Armenian Government on the visit to Armenia carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 5 to 7 December 2011, p 13. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.cpt.coe.int/documents/arm/2012-23-inf-eng.htm>.

³² Report to the Bulgarian Government on the visit to Bulgaria carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 4 to 10 May 2012, p 22. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.cpt.coe.int/documents/bgr/2012-32-inf-eng.htm>.

³³ Committee against Torture: „Concluding observations on the fifth periodic report of Estonia, adopted by the Committee at its fiftieth session (6-31 May 2013)“, p 17b. Kättesaadav arvutivõrgus: http://www2.ohchr.org/english/bodies/cat/docs/co/CAT.C.EST.CO.5-AUV_en.doc.

27. Arvestades EIK praktikat ja rahvusvahelisi seisukohti, on kuni 31.12.2013 kehtinud VSKE § 6 lõikes 6 sätestatud 2,5 m² põrandapinna miinimummäär kinnipeetava kohta juba iseenesest inimväärika kohtlemise nõude rikkumiseks.

28. Eelnevat tulenevalt leian, et:

kuni 31.12.2013 kehtinud VSKE § 6 lõige 6 on vastuolus Eesti Vabariigi põhiseaduse §-dega 10 ja 18, kuna kõnealune säte nägi ette, et kinnipeetava isiklik ruum peab kambris olema vähemalt 2,5 m².

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Nele Parrest
õiguskantsleri asetäitja-nõunik
õiguskantsleri volitusel